

V Mariboru, 7. 8. 2023

OPOZORILO O ZATIRANJU PELINOLISTNE AMBROZIJE

Pelinolistna ambrozija se hitro širi predvsem z uporabo mehanizacije pri spravilu pridelkov. Na dobrem rodovitnem zemljišču, kjer ima dovolj prostora, zraste tudi do 2 m, bogato semeni naredi tudi do 100.000 semen na rastlino, ki ostane kaljivo v zemlji tudi 13 let. Poleg gospodarske škode, ki jo povzroča na nekmetijskih in kmetijskih površinah, povzroča tudi **zdravstvene težave pri ljudeh - v obliki alergij** zaradi alergenega cvetnega prahu.

Ambrozija na kmetijskih zemljiščih se pogosto pojavlja na strniščih po žetvi žit in oljne ogrščice ter ob robovih posejanih njiv koroze, v oljnih bučah, ob sušenju cime krompirja, v vrtinah... Smiselno bi bilo **očistiti robove njiv** mehansko ali kemično, (večkratna košnja, mulčenje ali poškopimo s herbicidom), da preprečimo semenje pelinolistne ambrozije.

Zelo pomembno je, da **očistimo strnišča**, počakamo, da ambrozija ozeleni do višine 10 cm in uporabimo totalni herbicid. S tem preprečimo semenitev ambrozije in manj težav pri naslednjih posevkih.

Opozorjamo, da pregledujete svoja zemljišča in preprečite, da ambrozija zacveti in semeni.

Po Odredbi iz leta 2010 ste imetniki zemljišč dolžni ambrozijo odstraniti s koreninami vred ali odstraniti njen nadzemni del tako, da se več ne obraste in ne cveti, ter redno opazovati rastišče do konca septembra.

Na spletni strani MKGP- Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin so objavljena **Priporočila za zatiranje ambrozije.**

Slika 1,2: Pelinolistna ambrozija na strnišču in ob robu njive, v občini Starše, 2.8.2023, foto: Marjeta Miklavc

IN ŠE DRUGIH INVAZIVNIH RASTLIN...

Deljenolistna rudbekija (*Rudbeckia laciniata*)

Steblikasta trajnica, izhaja iz severne Amerike, v Evropo je prišla kot okrasna rastlina. V višino zraste do 3 m, steblo se pri vrhu razraste. Cveti od julija do konca septembra. Pojavlja se na senčnih in vlažnih rastiščih (ob rekah in jarkih, med grmovjem). Širi se z neočiščeno zemljino, semena naredi razmeroma veliko in slabo kali v gosti vegetaciji. Po navadi jo najdemo v posameznih šopih ali zaplatah. Zaradi svoje višine in gostote izpodriva avtohtone rastline in zmanjšuje krmno vrednost travne ruše.

Glavni ukrep je preprečitev tvorbe semen in pazljivost pri neočiščeni zemljini!

- Večkratno ročno puljenje in naknadna ozelenitev tal, takojšnje vsejavanje travne mešanice, seneni drobir pri manjših sestojih.
- Pogostejša raba, vsaj dvakratna košnja (maja ali junija ter avgusta) ali paša pri večjih sestojih.

Slika 3: Deljenolistna rudbekija na strmem travinju v občini Kungota, z dne 3.8.2023, foto: Marjeta Miklavc

Žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*)

Izhaja iz srednje Azije (Himalaja), kot okrasna in medonosna rastlina. Prvi podatek o pojavu žlezave nedotike v Sloveniji je iz leta 1935. Visoka enoletnica z golim, kolenčasto odebeljenim ter votlim in sočnim stebлом. V višino zraste do 2 m. Cvetovi so veliki 2–4 cm in združeni v latasta socvetja. Večni listi so škrlatni ali rožnati, cveti od julija do oktobra. Zrel plod se eksplozivno odpre in se iz njega usujejo številna semena. Uspeva na obrežjih rek, v obcestnih jarkih, na zasenčenih mestih ob robu travnikov, v močvirnih gozdovih in na poplavnih območjih. Vrsta je zelo pogosta v nižinskem in gričevnatem delu predvsem vzhodne in osrednje Slovenije.

Ukrepi za zatiranje: Cele rastline izpulimo še pred cvetenjem. V tem času ni nevarnosti, da bi nehote razsejali semena. Večje sestoje lahko pred cvetenjem tudi pokosimo, a je treba košnjo zaradi obraščanja rastlin večkrat ponoviti. Cvetočih in plodečih rastlin ne odstranjujemo, saj na ta način zaradi številnih semen pospešujemo njeno razširjanje.

Slika 4: Žlezava nedotika na robu poljske ceste v občini Maribor, z dne 31.7.2023, foto: Marjeta Miklavc

Kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis*) in orjaška zlata rozga (*Solidago gigantea*)

Prezimni trajnici, izhajata iz severne Amerike, v Evropo sta prišli kot okrasni rastlini. V višino zrasteta od 50 do 230 cm. Cvetita od sredine julija do oktobra. Ena rastlina lahko letno razvije do 10.000 semen, ki so opremljena z lasasto kodeljico. Pogosti sta na opuščeni, redko oz. pozno košenih vlažnih travnikih, steljnikih, v jarkih, ob rekah, v topolovih nasadih, gozdnih robovih, na obcestnih brežinah, v zapuščenih vinogradih. **Širita se s podzemnimi koreniki (premiki zemljine in neočiščena mehanizacija) in drobnim semenom (veter, voda, človek, živali). V gostih sestojih je lahko tudi do 300 stebel na kvadratni meter. Zlata rozga spada med najbolj težavne invazivne vrste pri nas!!!**

Ukrepi za zatiranje: Večkratno ročno čiščenje s puljenjem (junija in julija, ko so pri dnu delno olesenele) in izkopavanjem, ko gre za manjše zaplate. Potem je nujna hitra ozelenitev odprtih tal, da preprečimo ponovno kalitev. Večkratna košnja, vsaj dvakrat letno, maja in avgusta, tako postanejo sestoji redkejši in med njimi uspevajo tudi domače travniške vrste ter trošenje senenega drobirja. V skrajnih primerih uporaba totalnih herbicidov, potem je potrebno površine čimprej ozeleniti.

Slika 5: Zlata rozga na robu poljske ceste v občini Maribor, z dne 31.7.2023, foto: Marjeta Miklavc

Navadna barvilnica (*Phytolacca americana*)

Vsi deli rastline so strupeni za ljudi in druge sesalce. Izogibati se je potrebno stiku s sokom rastline. Pri občutljivih lahko povzroči dermatitis. Izvira iz severne Amerike kot okrasna rastlina, v Sloveniji so prvi podatki za najdbo te rastline iz leta 1850. Plodove raznašajo ptiči. Razrasla zelnata trajnica, ki je pri dnu lahko nekoliko olesenela. Listi so suličasti, dolgi do 30 cm. Socvetja so grozdasta, dolga do 30 cm. Steblo pri odrasli rastlini je običajno rdečkasto. Cvetovi so beli, plodovi jagodasti, črno modro bleščeči, okrogli, na vrhu ugreznjeni; nezreli so zeleni, nato beli, zreli so svetleči in temno vijoličasti. Vsako zimo rastlina odmre do korenin. Raste na senčnih in vlažna ruderalnih mestih, na robovih gozdov, in kot plevel na njivah.

Ukrepi za zatiranje: Rastlino posekamo oziroma pokosimo ter izkopljemo podzemne dele, po potrebi uporabimo herbicid. Odstranjene rastline kompostiramo, če nimajo razvitih plodov. Plodove je treba pred odlaganjem oddati v sežig. Opozorilo: Vsi deli rastline so strupeni ljudem, domačim živalim in živini. Otrokom so najbolj nevarni vabljeni, sočni vijolični plodovi. Za zastropitev je dovolj že nekaj zaužitih jagod.

Slika 6: Ameriška barvilnica v fazi cvetenja na njivi v občini Miklavž na Dravskem polju, z dne 2.8.2023, foto: Marjeta Miklavc

Enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*)

Enoletna oziroma dvoletna rastlina, izhaja iz severne Amerike, v Evropo prišla kot okrasna rastlina. V Sloveniji so prvi podatki za najdbo te rastline iz leta 1840. V višino zraste od 40 do 100 cm. Cveti od konca maja do zime. Beli do rožnati jezičasti in rumeni cevasti cvetovi so združeni v številne 15–20 mm široke koške. Enosemnski plodovi so dolgi 1–1,5 mm. Raste na ruderalnih rastiščih (cestne in železniške brežine, nasipališča, opuščene njive, slabše vzdrževani travniki in pašniki, ob gozdnih vlakah in na gozdnem robu. Tvori večletno zalogo semen v tleh. Širi se s semenom (veter, voda, človek, živali, nastil, krma, vozila, zemljina). **Med najbolj razširjenimi invazivnimi vrstami pri nas!!!** Zmanjšuje krmno vrednost ruše in izpodriva domače vrste.

Ukrepi za zatiranje: Potrebno preprečiti tvorbo semen!!! Ročna odstranitev posameznih rastlin. Nujna je pozno jesenska čistilna košnja (saj cveti do zime). Izvajanje zatiranja tudi ob cestah in poteh, mejnih območjih med lastniki parcel, gozdnem robu.

Slika 7: Enoletna suholetnica, Foto: arhiv Zavoda Symbiosis

Sirska svilnica (*Asclepias syriaca*)

Izvira iz severne Amerike, kot okrasna in medonosna rastlina. V Evropi so jo gojili ob koncu 19. stoletja. Prvi podatek za Slovenijo je iz 1860. V višino zraste do 2 m, je visoka trajnica s podzemnimi pritlikami in številnimi pokončnimi stebli, listi nasprotno ležeči, podolgasto jajčasti, nedeljeni, dolgi do 20 cm in široki 4–8 cm, spodaj so belo puhasti dlakavi dišeči cvetovi nameščenih v mnogocvetnih kobulih na vrhu stebela in/ali v zalistjih. Venčni listi rjavordeči, ob cvetenju zavihani nazaj. Plodovi dolgi do 10 cm in široki do 3 cm, razbrazdani, bodičasti in rahlo upognjeni (tako imenovani »papagajčki«), rastlina vsebuje mleček, ki je strupen za ljudi (lahko povzroči alergijske reakcije, kontaktni dermatitis, omotičnost) in živali, strupeni so tudi listi. V Sloveniji še ni zelo pogosta. Za zdaj se večinoma pojavlja posamezno ali v manjših sestojih, predvsem v osrednji in vzhodni Sloveniji. Rastišča so sončna do polsenčna, kot so travniki, gozdni robovi, presvetljen gozd, bregovi vodotokov, v pasovih ob prometnicah, degradirana območja. **Preventivni ukrepi:** obveščanje javnosti o invazivnosti rastline, da bi preprečili vsaj razširjanje sirske svilnice s semeni. Pravilno ravnanje z zemljinjo na območjih različnih posegov (tudi v obvodnem prostoru), ki bi lahko vsebovala poganjke invazivnih vrst, ter pravilno ozelenjevanje in vzdrževanje površin po posegih. **Odstranitev in nadzor vrste:** težko jo je popolnoma odstraniti: čeprav v zimskem času odmre zgornji del rastline, pod zemljo ostanejo koreninski poganjki, iz katerih spomladi zrastejo nove rastline. Odstranitev izkopavanje celih rastlin je mogoča na mestih, kjer rastejo posamezne rastline. **Prepovedano gojiti oziroma prodajati:** vrsta je na seznamu, kot to določa Uredba Evropske unije o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst, zato zanjo veljajo najstrožji ukrepi za preprečitev vnosa in širjenja. Vse te vrste je prepovedano: vnašati v Unijo, razmnoževati, gojiti, prevažati, kupovati, prodajati, uporabljati, izmenjevati, posedovati ali jih izpustiti v okolje.

Slika 8: Sirska svilnica, foto: Darja Erjavec

Veliki pajesen (*Ailanthus altissima*)

Prepovedano gojiti oziroma prodajati

Vrsta je na seznamu po Uredbi o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst, zato zanjo veljajo najstrožji ukrepi za preprečitev vnosa in širjenja. Vse te vrste je prepovedano: vnašati v Evropsko unijo, razmnoževati, gojiti, prevažati, kupovati, prodajati, uporabljati, izmenjevati, posedovati ali jih izpustiti v okolje.

Težave v Sloveniji: ustaljen je na Primorskem in v urbanih predelih. Uspešno se širi s pomočjo vetra na nova rastišča, je pionirska rastlina. Za zakoreninjenje mu ustrezajo razpoke, ki jih postopno širi in veča, razrašča se s poganjki iz korenin. Hitro raste, ima veliko sposobnost obnavljanja po odstranjenju nadzemnih poganjkov. Je strupena rastlina, povzroča alergije in vnetje srčne mišice. Drevo je lepo, nezahtevno za vzdrževanje, v času cvetenja je tudi čebelja paša, V parkih imamo več velikih starih dreves. **Ukrepi za zatiranje:** popolna odstranitev ženskih dreves pajesena iz nasadov. Preprečevanje spontanega širjenja plodov z odstranjevanjem krošenj cvetočih starejših dreves. Takojšnje odstranjevanje kalic z

ruvanjem, še posebej pomembno v razpokah. V primeru ustatitve zgodnje in pogosto odstranjevanje nadzemnih poganjkov, po možnosti s kombinirano uporabo herbicidov (nanos na odrezani del). Starejša drevesa se po odstranitvi obroča lubja posušijo, vendar to ne vpliva na odmiranje podzemnih delov rastline. Pri odstranjevanju potrebna previdnost zaradi strupenosti rastline.

Slika 9: Veliki pajesen, foto: Breda Ogorelec

Dresniki (japonski dresnik (*Fallopia japonica*), češki dresnik (*Fallopia bohemica*), sahalinski dresnik (*Fallopia sachalinensis*))

Steblikasta trajnica, izhaja iz vzhodne Azije, v Evropo prišel kot okrasna rastlina. V višino zraste od 2 do 3 m. Stebla so votla in zeleno-rdečkasta. Listi so veliki (do 20 cm dolgi in do 10 cm široki), cvetovi beli. Prezimi le podzemni koreninski sistem, ki vsako leto na novo požene. Cveti avgusta, ima bogata dišeča socvetja, kalivost semena je zelo dobra. **V tleh ima izredno obsežen koreninski sistem, ki ga sestavljajo debele korenike, dolgi (tudi do 10 m) in tanki stoloni ter globoke korenine, ki segajo tudi več kot tri metre v globino!** Rastišča so ob vodah, gozdni robovi, ruderalna mesta, predstavlja veliko gospodarsko škodo! Širi se z deli korenin in stebel (1 cm korenike dovolj!), delno tudi s semeni. **Preventivni ukrepi:** nadzor gradbenih mest in nasipov gradbenega materiala, prepoved sajenja v okrasne in druge namene, obveščanje javnosti. **Odstranitev in nadzor vrste:** odstranitev je

izredno težavna do nemogoča. Metoda odstranjevanja v primeru pojavljanja posameznih rastlin: puljenje (izkopavanje) celih rastlin in nato večletni redni monitoring, večletna zelo pogosta košnja pred cvetenjem (uspešnost?), rezanje poganjkov v kombinaciji z vbrizgom herbicida (uspešnost?) ali redna paša ovac.

Slika 10: Japonski dresnik, Foto: A. Hyde

Po pravilih **POGOJENOSTI** (bivša navzkrižna skladnost), ki velja za vse kmetijske pridelovalce, JE POTREBNO ZA OMEJEVANJE TUJERODNIH INVAZIVNIH RASTLINSKIH VRST izvajati Ukrepe za preprečevanje vnašanja invazivnih rastlinskih vrst ter vršiti nadzor nad širjenjem tujerodnih rastlin z invazivnim potencialom (UL Št. 166 / 30. 12. 2022 / Stran 14151, priloga 1).

Dober gospodar na celotnem kmetijskem gospodarstvu izvaja ukrepe za omejitev širjenja tujerodnih vrst z invazivnim potencialom. Ti ukrepi vključujejo odstranjevanje s puljenjem, košnjo, pašo, preoravanjem ali druge načine za preprečevanje njihovega širjenja.

55) Na kmetijskih površinah se izvajajo ukrepi za omejitev širjenja (ne sme cveteti ali semeniti oziroma se širiti v primeru lesnih rastlin) tujerodnih rastlin z invazivnim potencialom:

- rudbekija/deljenolistna rudbekija (*Rudbeckia laciniata*);
- kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis*);
- orjaška zlata rozga (*Solidago gigantea*);
- enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*);

- ambrozija/pelinolistna žvrklja (*Ambrosia artemisifolia*), s katero se ravna v skladu z Odredbo o ukrepih za zatiranje škodljivih rastlin iz rodu *Ambrosia* (Uradni list RS, št. 63/10);
- sirska svilnica (*Asclepias syriaca*);
- žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*);
- navadna barvilnica (*Phytolacca americana*);
- veliki pajesen (*Ailanthus altissima*);
- dresniki (japonski dresnik (*Fallopia japonica*), češki dresnik (*Fallopia bohemica*), sahalinski dresnik (*Fallopia sachalinensis*)).

Viri:

<https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/varstvo-okolja/invazivne-tujerodne-vrste/invazivne-tujerodne-rastline/navadna-barvilnica/>
<https://www.gov.si/zbirke/seznami/seznam-invazivnih-tujerodnih-vrst-rastlin-in-zivali/navadna-barvilnica-lat-phytolacca-americana/>
<https://www.gov.si/zbirke/seznami/seznam-invazivnih-tujerodnih-vrst-rastlin-in-zivali/zlezava-nedotika-lat-impatiens-glandulifera/>
<https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/varstvo-okolja/invazivne-tujerodne-vrste/invazivne-tujerodne-rastline/zlezava-nedotika/>
<https://www.tujerodne-vrste.info/vrste/zlezava-nedotika/>
<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2022-01-4287?sop=2022-01-4287>
https://www.uradni-list.si/files/RS_-2022-166-04287-OB-P001-0000.PDF
<https://www.tujerodne-vrste.info/vrste/enoletna-suholetnica/>
<https://www.gov.si/zbirke/seznami/seznam-invazivnih-tujerodnih-vrst-rastlin-in-zivali/sirska-svilnica-lat-asclepias-syriaca/>
<https://www.gov.si/zbirke/seznami/seznam-invazivnih-tujerodnih-vrst-rastlin-in-zivali/veliki-pajesen-lat-ailanthus-altissima/>
<https://www.gov.si/zbirke/seznami/seznam-invazivnih-tujerodnih-vrst-rastlin-in-zivali/japonski-dresnik-lat-fallopia-japonica/>

Kmetijska svetovalna služba:
Marjeta Miklavc, univ. dipl. ing. kmet.
Specialistka za varstvo rastlin